

VALENTĪNAM UTKINAM – 115

Viņš lidoja!

Anna Marta Burve

Lasot rakstus un klausoties laikabiedru atmiņas, tā vien šķiet, ka ap 20. gadsimta Latvijas komponistu un pedagogu Valentīnu Utkinu virmo misterioza dūmaka. Jo vairāk iedziļinās un atklāj jauna, jo vairāk jautājumu, uz kuriem atbildes dažbrīd grūti rast. Taču skaidrs, ka Valentīns Utkins bija prominenta persona latviešu mūzikas attīstības vēsturē.

Latvijas Valsts konservatorijā viņš izskolojis daudzus mūsdienu komponistus, kuri latviešu mūziku padarījuši stilistiski daudzkrāsaināku. Viņu vidū ir Pēteris Plakidis, Pauls Dambis, Pēteris Vasks, Arturs Maskats. Šie komponisti Latvijas un pasaules koncertzālēs skan bieži. Paša Utkina mūzika ir piemirsta, lai gan rakstījis daudz. Bez kompozīcijas viņam bijusi pieredze arīdzan dirģēšanā profesora Jāņa Mediņa klasē. Kādu laiku studējis jurisprudenci, brīvi runājis franciski, vāciski, krieviski. Kopā ar Liju Krasinsku sarakstījis mācību grāmatu "Mūzikas elementārteorija". Interesējies par mākslu, mīlējis sportu un konjaku. Kā noprotams no laikabiedru stāstītā, bijis universāla personība. Arī noslēgta. Utkins spēlējis vairākus instrumentus, taču pat ģimenei nav zināms, kur viņš guvis mūzikas izglītību. Bijis labos draugos ar Jāzepu Vitolu, taču nav zināms, kā abi iepazinušies. Kādu laiku dzīvojis Parīzē, taču konkrēts laikposms nav zināms. Daudzpusīgs, pretrunīgs, fascinējošs. Tāds bijis Valentīns Utkins.

JAUNĪBĀ MUZICĒ KRODZIŅOS

1904. gada 17. jūlijā bankas darbinieka Teodora un mājsaimnieces Aleksandras Utkinu ģimenē tiek sveikts otrais dēls Valentīns Utkins. Viņu sagaida arīdzan vecākais brālis Nikolajs, kuram tobrīd ir pieci gadi. Valentīns ar brāli tiek audzināts turīgā Rīgas ģimenē, kurai ir arī glauna kokgriezumiem rotāta vasarnīca Dzintaros. Utkinu priekšteči Latvijā iecēloja 19. gadsimta vidū.

1907. gadā Valentīns kļūst par vidējo bērnu, jo Utkinu ģimenē ierodas trešā atvase, brālis Boriss. Teodors savus bērnus audzina visai stingri, nepieļaujot patvaļu un stingri nosakot, kur un kas viņiem jāmacās. Ģimenes atmiņas vēsta, ka izglītību Valentīns ar brāļiem guva 1. Rīgas pilsētas ģimnāzijā. Līdztekus tam Valentīns spēlēja vijoli, čellu un klavieres, savukārt Nikolajs – sitaminstrumentus un saksofonu. Vecākais brālis bija otrais cilvēks Rīgā, kuram piederēja moderns saksofons – pirmās vēsmas no ārzmēm. Obojists un vēsturnieks Elmārs Zemovičs stāsta, ka jaunības gados Valentīns un Nikolajs staigājuši pa krodziņiem un kopā muzicējuši. Ļoti iemīļots esot bijis "Vārnukrogs" Lielupes malā.

Taču par savu bērnību Valentīnam nav labpatīcīs runāt. Pat svarīgais muzikālās izglītības posms Utkina dzīvē pēctečiem palicis neizziņāts. Taču tas ir saprotams. Valentīns bija tās paaudzes cilvēks, kura piedzīvoja abus pasaules karus. Atturīgums sniedza drošības sajūtu.

NOVĒRTĒJIS LABU FRANČU KONJAKU

20. gadu otrajā pusē Valentīns dodas uz Parīzi studēt jurisprudenci Sorbonnas universitātē. Kā atminas komponists Arturs Maskats, kurš mācījies pie Utkina, Parīzē komponists nodzīvojis gadus septiņus astoņus. Saviem studentiem vēlāk stāstījis, kā, dzīvojot Parīzē, ar studiju draugiem braucis uz Marseļu ar vilcienu. Esot kāpuši uz vagona jumta ar vīna pudelēm, un naktīs gājuši spēlēt uz džeza krodziņiem. Valentīns teicis: "Ne jau tāpēc, ka naudu vajadzēja. Tās man pietika. Es to dariju tāpēc, ka bija interesanti."

Tajā laikā Parīzē ieplūda daudzi mūziķi no Amerikas, džeza kļuva populārs, parādījās Ģērsvina mūzika. "Arī es to visu klausījos, man ļoti patika, un izdomāju ar draugiem kaut ko paspēlēt."

Valentīns spējis brīvi improvizēt pie klavierēm. Daudz staigājis pa mākslas galerijām un draudzējies ar franču māksliniekiem. Baudījis labu franču konjaku. Tas viņam esot bijis svarīgs augstas klases notikums, ko baudīt.

DRAUDZĒJIES AR JĀZEPU VĪTOLU

1934. gadā, profesora Jāzepa Vītola pierunāts, Valentīns Utkins pamet studijas Parīzē un atgriežas Latvijā. Viņš kļūst par Vītola studentu Latvijas konservatorijā.

Arturam Maskatam Utkins stāstīja, ka atgriezies mājās vecāku dēļ, viņi tolaik bijuši jau gados. Turklāt tuvojās Otrais pasaules karš, tāpēc Valentīns Utkins nolēma būt Latvijā kopā ar ģimeni.

Kad viņš sāk mācīties konservatorijā, ģimene iegādājas rolroisu. Rīgā tādu mašīnu ir vien trīs. Elmāram Zemovičam komponists stāstījis, ka Vītols ļoti milējis vizināties ar to auto un Valentīns vienmēr bijis viņam par šoferi. Kā Jāzepa Vītola asistents Utkins tāpat strādāja jau studiju laikos.

Pēc apkārtējo cilvēku atmiņām un stāstiem noprotams, ka Vītols un Utkins pavadījuši daudz laika kopā. Vai Valentīns Jāzepu Vītolu turējis Dieva vietā? Elmārs Zemovičs saka, ka Utkins bijis ļoti vērtīgs cilvēks. Ar dzīvē gūto pieredzi viņš izvērtējis, kas Vītola labs, kas – ne. Taču jautājums par to, kā Vītols ar Utkinu iepazīšies, paliek atklāts. Valentīna mazmeita Marina Vidmonte,

Ar tēvu, māti un vecāko brāli

UTKINU ĢIMENE:

- 1876. gada 7. marts: piedzimst tēvs Teodors Utkins
- 1878. gada 27. februāris: piedzimst māte Aleksandra
- 1899: piedzimst brālis Nikolajs
- **1904. gada 17. jūlijs: piedzimst Valentīns Utkins**
- 1906. gada 14. marts: piedzimst Marija Vidmonte, Valentīna Utkina vēlākā dzīvesbiedre
- 1907. gada 23. jūnijs: piedzimst brālis Boriss
- 1933: piedzimst dēls Vladimirs
- **1934: pamet jurisprudences studijas Parīzē un iestājas Latvijas Valsts konservatorijā Jāzepa Vītola kompozīcijas klasē**
- **1939: absolvē LVK**
- 1939: piedzimst dēls Aleksandrs
- 1943. gada 14. jūlijs: piedzimst meita Irina
- **1944: sāk darbu LVK**
- 1958. gada 4. maijs: mirst tēvs
- 1968. gada 15. augusts: mirst māte
- **1973: kļūst par LVK Kompozīcijas katedras vadītāju un vada katedru līdz 1981. gadam**
- 1980: mirst dēls Aleksandrs
- 1984: mirst sieva
- 1994: mirst dēls Vladimirs
- **1995. gada 18. marts: mirst Valentīns Utkins**

klarnetiste un komponiste, teic, ka abi esot bijuši ļoti tuvi. Ģimenes arhīvā saglabājusies sarakste – Vītola sūtītas vēstulītes no Vācijas. Tās vēl pētāmas.

CITAS DRAUDZĪBAS

Viens no Valentīna Utkina pirmajiem labākajiem draugiem mūziķiem bija Pēteris Barisons. Arturs Maskats atceras: "Bija viens pavasaris, kad Utkins noorganizēja autobusu, kas kompozīcijas katedru aizvedis līdz Barisona kapavietai, lai apkoptu to. Teicis – viņš ir mans tuvākais draugs."

Diriģents un komponists, Valentīna Utkina students Jānis Kaijaks atceras, ka pasniedzējs viņam reiz lepnī rādījis Barisona Otrās simfonijas partitūru, ko draugs uzdāvinājis.

Liela draudzība bijusi arī ar Jēkabu Graubiņu. Vienmēr braucis pie viņa ciemos uz Mežaparku. Runājuši par visu – gan Valentīna iemīļotajām gleznām, gan mūziku. Ar Ādolfu Skulti arī esot bijuši uz vienu roku. Valentīns viņu allaž saucis par Aģu. Taču lielākais komponista draugs bijis gleznotājs Konrāds Ubāns, kuru komponists katru sestdienu apciemojis un dalījis savām sajūtām par mākslu.

UTKINS PEDAGOGS

1939. gadā Valentīns Utkins pabeidz studijas Latvijas konservatorijā un 1944. gadā sāk strādāt kā pasniedzējs. Konservatorijā viņš ir viens no tā sauktajiem "trīnīšiem" blakus Ādolfam Skultem un Jānim Ivanovam, kuri pasniedz kompozīcijas mācību. 1973. gadā Utkins kļūst par kompozīcijas katedras vadītāju un šajā amatā nostrādā līdz 1981. gadam.

Pie klavierēm – Valentīns Utkins

Arturs Maskats atceras, ka pirmajā pusgadā Utkina nodarbībās gājis diezgan grūti. “Es nesapratu, ko viņš no manis grib. Piesējas katrai trešajai skaņai un lika rakstīt dažādu raksturu tematismus. Cinījos kā nu pratu. Visu laiku bija sajūta, ka viņš nav un nav apmierināts, bet tajā pašā laikā sajutu viņa milzīgo redzesloku. Sapratu, ka tikai ar laiku pie viņa var sasniegt radošu brīvību – tā ir jānopelna. Komponisti, kas pie viņa studējuši ir absolūti dažādi: Pēteris Vasks, Pēteris Plakidis, Pauls Dambis... katram savs individuāls rokraksts.”

Utkins ļoti aizstāvējis savus studentus. Maskats: “Mums bija arī visādi stulbi priekšmeti, piemēram, partijas vēsture, kas jādzen galvā. Ja kādam kaut kur neveicās, Utkins vienmēr metās palīgā. Allaž diplomātiski un neuzkrītoši gāja kaut ko sarunāt.”

1980. gadā jaunaļiem Latvijas (tolaik LPSR – *aut. piez.*) komponistiem radās iespēja stažēties Parīzes konservatorijā. Utkins izvirzīja Maskatu. “Es jau biju spārnos, man tas likās pilnīgs kosmoss!” Maskats atceras. Utkins teicis: “Es gribētu, lai jūs uz Parīzi aizbraucat. Man liekas, ka jums tur varētu būt jauki un ļoti noderīgi.” Tad, kā jau padomju laikos, sākās milzum piņķerīga dokumentu kārtošana, bet vienā brīdī viss izjuka: PSRS sataisīja ziepes Afganistānā, nokļuva politiskā izolācijā no pārējās pasaules, un šis projekts beidzās nemaz nesācies.”

Maskats atceras, ka Utkins ļoti augstu vērtējis Pēteri Vasku. Pēteris bija kā tāds jaunais nepieradinātais ar savu pārliecību un cīņas sparū. Utkins vienmēr aizstāvējis viņu kā ļoti talantīgu.

Vaskam un Utkinam gaumes gan nesakrita, stāsta Marina Vidmonte. Kādam no saviem studentiem Valentīns teicis: “Paskaties, ko tas Vasks tur raksta! (*šokēts un ietur pauzi*) Taču visam tajā mūzikā ir jēga.” Valentīns vienmēr līcis paskaidrot katru noti, un Vasks to arī spējis darīt.

Jānis Kaijaks atceras: “Utkinam ļoti svarīgi bija studentus izsist no kvadrātisma. Mūzika runā tāpat, kā cilvēki. Viens pasaka – pusdienās ēdu kotletes un boršču – iespāids nepāliek. Cits pasaka – es šodien biju ēdnīcā, ja jūs zinātu, kā viņi tās kotletes šodien pagatavojuši...! Tu klausies un tas ir notikums! Tāpat jābūt arī ar muzikālo domu. Tā teica Valentīns.”

Viņš nekad nesēdās pie klavierēm un nerādīja, kā jādara. Tikai ieteica, rosināja studentus pašiem domāt. “Tas katrā no mums radīja dažādu stilistiku. Pašiem viss bija jāizgrauž,” tā Kaijaks.

Utkins ļoti mīlēja runāt. Reizēm tik gari, ka dulls varēja palikt. Pauls Dambis reiz izteicies, ka pirmās 15 minūtes vajag uzmanīgi klausīties. Pēc tam jāskatās ārā pa logu uz kanālu – lai jau runā. Citādāk, ja klausīsies tālāko, aiziesi mājās un nezināsi, ko darīt. Pirmās 15 minūtes ir sintēze – viss, kas tev ir jāizdara.

LIELISKS, BET ARĪ NEPIENĒMTS

Ne visiem domas par mūziku ar Valentīnu Utkinu sakritušas. Pauls Dambis teic, ka no viņa nav guvis neko. Tas tikai vēl vairāk pierāda, cik nozīmīgs ir studenta un pedagoga kā personību saskani-

gums: “Parīzes mūzikas dzīve viņu bija maz interesējusi. Staigāja pa mākslas galerijām, bet no mūzikas viņam nekas nebija pielīpis. Dzīvot un elpot laiku, kad Ravels un citi augstas klases franču komponisti vēl bija dzīvi, un neinteresēties par to... Es to nesaprotu. Franču glezniecību gan viņš atzina. To nepārtraukti cēla gaismā un nodarbībās runāja vairāk, nekā par mūziku. Turklāt man franču klasiskā glezniecība nebūt nav tuva. Drīzāk modernā. Par modernismu viņš, manuprāt, baidījās runāt. Tādu vārdu no viņa mutes nekad nedzirdēju. Visai atturīgs pret jaunajām tendencēm. Ja uz nodarbību biju atnesis skaņdarbu, kam nav nekāda sakara ar franču glezniecību, viņš to paskatījās, paspēlēja, kaut ko nedaudz pateica un viss. Runāja atkal savu. Tas bija nomācoši. Teikšu atklāti, es pie viņa neko neiemācījos. Tāpat arī Plakidis. Viņš ņēma savu iemīļoto Bartoku, studēja to un pats pamazām veidoja savu personību.”

Jā, studējot pie Utkina, Dambim radusies sajūta, ka pasniedzējs neizrāda interesi par studenta darbiem. “Gāja grūti, jo nodarbībās viņš nepārtraukti bāza Prokofjeva darbus un mazpazīstamus krievu komponistu darbus... Kāpēc? Vai tie man būtu paraugi? Man tie bija sveši, un līdz ar to es sāku meklēt savu stilu. Viņš to noliedza un mani tas ļoti attālināja no viņa.”

Labās atmiņas? Pauls Dambis atceras, ka pie Valentīna Utkina mācījušies studenti, kas saistīti ar baznīcu. Jānis Kaijaks spēlēja ērģeles Jāņa baznīcā, pats Dambis – ērģeles Jelgavas Sv. Annas baznīcā, Alfrēds Tīss – Mateja baptistu baznīcā, Ringolds Ore – Adventistu baznīcā. “Varbūt, pateicoties viņam, mēs visi tikām kaut kā pasargāti [no padomju režīma represijām].”

Kā stāsta Arturs Maskats, profesoram nepiestāvēja uzruna ‘biedrs Utkins’, jo viņš nebija padomju cilvēks: “Viņā bija kas lielāks un plašāks. No iekšējām dogmām – brīvs. Utkinam bija sava pasaule, nesamaitāta ar padomju ikdienū. No viņa allaž staroja iekšējs vēriens. Kad esmu Parīzē, vienmēr par viņu iedomājos. Pēc kara viņam bija lielāka iespēja braukt uz Parīzi, nekā citiem. Tāpēc reiz jautāju, vai viņš bijis Parīzē arī pēc 1945. gada. Atbilde bija noliedzīga – nekad neatgriezīties vietā, kur jaunībā bijāt laimīgs.”

UTKINS KOMPONISTS – NO SARUNĀM

Jānis Kaijaks: 1945. gadā Jānis Ivanovs uzraksta Piekto simfoniju un Otro stīgu kvartetu, bet Utkins uzraksta Trešo klavieresonāti. Šī sonāte tiek virzīta Staļina prēmijai. Taču tad nāk 1948. gada lēmums pret formālismu mākslā. Vajadzēja izdomāt, kuri tad ir tie formālisti latviešu mūzikā. Pēteris Smilga ar Nilsu Grīnfeldu izdomāja, ka formālisti būs Jānis Ivanovs ar savu simfoniju un kvartetu, Jānis Līcītis ar kvartetu un Valentīns Utkins ar sonāti. Pārējiem bija formālisma iezīmes, bet šī trijotne bija tie galvenie. Vēlāk tas, protams, tika atsaucis. Esot kļūdujušies, Utkinu nosaucot par formālistu. (*smejas*)

Spriežot pēc Utkina skaņdarbiem, viņš bijis ļoti talantīgs cilvēks, taču viena nelaime. Ar orķestri viņš bija uz jūs. Tas tāpēc, ka konservatorijā viņam instrumentāciju mācīja Jānis Mediņš – diletants, autodidakts, kurš visu apguvis pats un kuram metodiskas mācības nav bijušas. Utkins stāstīja, ka tajās nodarbībās nekā nebija! Šitais skan, šitais neder, te vajag tukšumu, te četrus ragus – un tā tālāk.

Par spīti tam, Utkinam bija sava mūzika. Es tur saklausu divus iespaidus: latviskumu caur citātiem un oriģinālmūziku, kā arī krievu episkumu. Nevar teikt, ka Utkins ļoti ražīgi folkloru izmantojis, taču nereti viņa mūzikā parādās tai līdzīgs raksturs, piemēram, dainās. Tās ir patiesi latviskas, reizēm pat rodas sajūta par dažu labu tautasdziesmu alūziju, taču tā visa ir oriģinālmūzika. Vēl viena raksturīga īpašība Utkina mūzikā ir bagātīgās harmonijas. Viņš nekad nekavēsies vienā harmoniskā funkcijā. Tās mainās visu laiku. Iespējams, džeza mūzikas pieredze, ko guva Parīzē.

Vai viņš šīs sonātes rakstījis pianistiski?

JK: Nē. Ļoti neparocīgi! Tādi akordi un tādi ķērieni! Viņš vairāk domā par mūziku un to, ko vēlas pateikt.

Viņam ir arī vairākas kordziesmas. Taču tās rakstītas klasiskās tradīcijās. Nekas tur tāds nav.

Bērnu dziesmiņas arī ne ar ko neizceļas. Toties solodziesmās manāmas krievu romanču atskaņas. Klavierpavadījumi ir ļoti kolorīti un sarežģīti. Paskatieties, ko viņš ar to melodiju dara! (*rāda notis*) Jau pirmajā teikumā mīl aiziet prom uz citām harmoniskajām krāsām!

Rodas jautājums: kāpēc šie darbi neskan? Laikā, kad viņš dziesmas rakstīja, mūsu vokālisti lāga nevarēja nodziedāt. Šodien varētu izdziedāt, taču pianisti negrib mācīties pavadījumus, jo tie ir reāli jāmacās. Nevar no lapas nolasīt.

Bez šaubām noderīgs un vajadzīgs darbs ir etīdes trompetei un klavierēm. Pedagogiem tolaik bija jārada zinātniskie darbi. Bet zinātniskos darbus varēja atpirkt ar mūziku. Utkins to arī izdarīja. Domātas kā etīdes, bet dažas tur ir vesels koncertnumurs! Pirmajā saklausām džeza akordīņus, pēdējā jūtams valsis... Oficiāli šis ir viņa pēdējais rakstītais skaņdarbs (izdots 1985. gadā – *aut. piez.*).

Ir arī simfoniskie darbi. 60. gados "Latvju dejas", piemēram. Vasilija Sinaiska laikā tiku aicināts uz ierakstiem Radiofonā. Utkinam teicu: "Profesor, dodiet tās "Latvju dejas". Man ir iespēja nodirīgēt!" Bet viņš laužās, teica, ka padomās. Varbūt kaut ko pielabot vajag. Es viņam metu preti: "Dodiet, es paskatīšos, kas darbojas un kas nē." Šis man saka: "Labi, labi." Un tā viņš aizgāja mūžībā, neiedevs nevienu darbu atskaņošanai. Ne man, ne citiem.

Viņa mūzikā ir daudz rečitativu. Un tajos brīžos ir skaidrs: Utkins ar mums runā. Viņš vēlas kaut ko pateikt.

Pauls Dambis: Ja vēlaties dzirdēt eklektismu, kurā ir apbrīnājamā skaņu kopas, kas neizsaka neko, nevirza domas, emocijas, atmiņas, pārdzīvojumus, tad noklausieties Utkina sonātes. Skanošs blāķītis, kas eksistē tikai tajā brīdī. Utkinu ļoti interesēja Prokofjeva mūzika. To viņš man nepārtraukti cēla priekšā! Nodarbībā rāda notis un aizrautīgi saka: "Redziet, redziet, kas tur notiek!" Un es domāju – nu nekas tur nenotiek!

Kādu laiku centos tās viņa klavieresonātes izpētīt. Pirmkārt, tās ir grūti spēlēt. Viņš milēja vienkāršu domu tā samudzināt, ka galīgi neko saprast nevarēja. Bet tišām viņš to darīja! Varēja just, ka ar prātu viņš kaut ko slēpj. Līdz ar to sonātē blakuspartija kļuva tāda jēla un inerta. It kā bira no pirkstiem ārā. Viņu nevarēja noturēt! Galvenā partija ļoti prokofjeviska, aktīva, agresīva, bet tā neattīstījās. Visu laiku nodarbībās viņš runāja, ka vajag materiāla attīstību. Tikai viņš pats to nekad neattīstīja.

Jāzeps Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā un Latvijas Nacionālajā bibliotēkā pieejamas šādas Valentīna Utkina skaņdarbu notis

KLAVIERMŪZIKA:

Trešā klavieresonāte op. 12
Ceturta klavieresonāte op. 13
Piekta klavieresonāte op. 27
Sestā klavieresonāte op. 28
Divas prelūdijas klavierēm
Četras dainas klavierēm op. 19
Dainas klavierēm op. 23

KAMERMŪZIKA:

"*In modo classico*: J. S. Baha piemiņai" fagotam un klavierēm
Etīde dominorā klarnetei un klavierēm
Etīde Domažorā klarnetei un klavierēm
Serenāde mežragu kvartetam
Desmit koncertetīdes trompetei un klavierēm

VOKĀLĀ KAMERMŪZIKA:

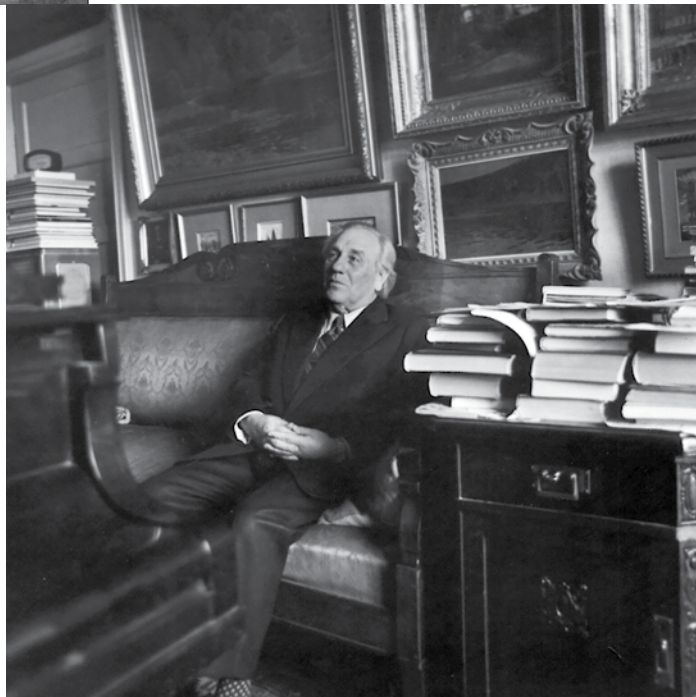
Cikls "Mūžības granītā cirsts" balsij un klavierēm
Trīs dziesmas balsij un klavierēm op. 5
"Dienas ausma" balsij un klavierēm
"Bez tevis" balsij un klavierēm
"Meitenes dziesma draugam" balsij un klavierēm
"Kā es varu nedziedāt" balsij un klavierēm
"Maigais mirdzums" balsij un klavierēm
"Pavasara vējš" balsij un klavierēm
"Puķu lauks" balsij un klavierēm
"Tavs sejs" balsij un klavierēm
"Miera cīnītāju dziesma"
Лесные травы

KORMŪZIKA:

"Slava varoņiem" vīru korim
"Esiet jauni!" vīru korim

Latvijas Nacionālajā bibliotēkā pieejamas arī šo darbu notis:

"Tev" balsij un klavierēm
"Pavasara vējš" balsij un klavierēm
"Kad guris es no dienas steigas" balsij un klavierēm
"Pieci un divi" bērnu korim
Septītā klavieresonāte
Divas prelūdijas
"Svētku uvertīra" simfoniskajam orķestrim
Otrā simfonija

MĪLĒTS, BET MŪŽA NOGALĒ VIENTUĻŠ

1932. gadā Valentīns apprec mīloto Mariju, tolaik Vidmonti. Dzīmusi 1906. gada 14. martā, Marija bija pianiste. Divus gadus viņa mācījās klavierspēli Drēzdenē, pēcāk visu mūžu bija uzticīga Pāvula Jurjāna mūzikas skolai – strādāja tur par koncertmeistari.

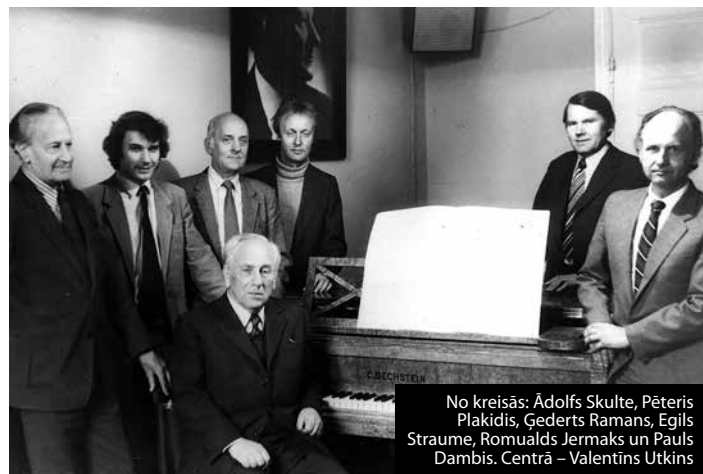
Marijas un Valentīna ģimenē auga trīs bērni. Vecākais bija Vladimirs (1933–1994), kurš izmācījās par plaušu ķirurgu un bija visai prominents ārstu vidū. Aleksandrs (1939–1980) arī kļuva par ārstu, specializējoties onkoloģijā un vēdera dobuma ķirurģijā. Visubeidzot 1943. gadā pasaulē nāca Irina, viņa kļuva par mūziķi.

Utkinu ģimene vienmēr esot bijuši kaķu cilvēki – teju kā ceturtais bērns ģimenē lolota kaķene Čiepa. Valentīna Utkina meita Irina atceras: “Kaķim dikti patika trīties gar tēta kājām, tādējādi apspalvojot bikses. Tad tētis, cenzdamies no kaķa tikt vaļā, vienmēr satraucās un teica – man taču uz konservatoriju jāiet!”

Teodors, Valentīna tēvs, ģimenes dārgo un unikālo rolsroisu pārdevis, lai uzbūvētu namu Nometņu ielā 44, kas pēcāk kļuva par Utkinu dzīvesvietu līdz pat šodienai un kurā tika ieviests kinoteātris “Renesanse”. Irina atceras, ka mājas ceturkā stāva istabā bijis logs, pa kuru raudzīties uz kinoteātra jumtu. Tur vienmēr visas filmas varējusi noklausīties.

Tieši Nometņu ielas mājā Valentīns satika Mariju, kura dzīvoja pirmajā stāvā.

Dzīvoklī Valentīnam Utkinam bija kabinets, kurā stāvēja Blītnera un Bernsteina firmu flīģeļi. Meita Irina katru dienu tur spēlēja astoņas stundas. Tēvs savukārt sēdēja citā istabā un skatījās futbolu. Irina jautāja, kāpēc viņš neko neraksta. Tēvs teicis – vai tu

No kreisās: Ādolfs Skulte, Pēteris Plakidis, Gederts Ramans, Egils Straume, Romualds Jermaks un Pauls Dambis. Centrā – Valentīns Utkins

domā, ka tā vienkārši var ieiet istabā un uzreiz uzrakstīt kaut ko? Ir jānoskaņojas, jāatrod pareizais moments.

Runājot par vectēva mīlestību uz glezniecību, mazmeita Marina stāsta: “Iedomājies, kā bija iet ciemos pie viņa? Kā uz muzeju! Pie sienām nebija nevienas brīvas vietas – viss ar gleznām. Brekte, Purvītis, Feders, daudzu citu mākslinieku darbi. Tos viņš kolekcionēja un nereti visu savu naudu iztērēja gleznās.”

Meita Irina savukārt atceras, ka tēvs vienmēr bijis ļoti elegants un kopts. Viņam bijusi “slimība” – vislabāk audumu pirkšana. Utkins nekad nepirka drēbes veikalā un šuvās “Baltijas modēs”.

Arturs Maskats zina stāstīt, ka Valentīnam bijušas vecmodīgas manieres. “Ja klasē ienāca sieviete, viņš automātiski piecēlās. Tas nebija speciāli vai samāksloti, bet ļoti dabiski.”

Gadus vēlāk, Valentīna Utkina bērniem pieaugot, dzima mazbērni. Mazmeita Marina Vidmonte: “Vectētiņš mani ļoti mīlēja. Biju viņa ļoti gaidītā mazmeita, un vārds man arī viņa dēļ. No mammas stāstītā atceros, ka ilgi dzīvoju bez vārda, jo ģimene nevarēja vienoties – Marika vai Marina. Valentīns teicis, ka jāliek Marina.”

Četrus gadus pēc Marinas dzimšanas notika

Ar mazdēlu

traģēdija Utkinu ģimenē. 1980. gada “Rīgas Balss” 14. numurā lasāms: “Jāzeps Vītola Latvijas Valsts konservatorijas kolektīvs izsaka dziļu līdzjūtību profesoram Valentīnam Utkinam un viņa ģimenei sakarā ar dēla Aleksandra nāvi”. Aleksandrs aizgāja mūžībā 41 gada vecumā. Valentīnu Utkinu tas satriecis tik ļoti, ka uz dēla bērēm nav spējis aiziet. Četrus gadus vēlāk mūžībā aiziet arī viņa sieva.

Marina min, ka dzīves beigās Utkins bijis ļoti vientuļš. “Bērni izauguši, tiem savas ģimenes, sieva mirusi, abi brāļi arī... Vectētiņam uz mūža beigām parādījās Alcheimera slimība. Atmiņa kļuva arvien sliktāka un sliktāka.” Parādījušās arī divvainības. Cukuru ēdis kilogramiem. Atvēris trauku un ar karotīti ēdis kā saldo. Dēls Vladimirs cukuru slēpis plauktos, bet tēvs vienmēr pamanījies atrast. Bieži dzirdēta frāze no Vladimira puses: “Atkal tukšs!” Beigu beigās Valentīnu Utkinu izguldīja slimnīcā, kurā Vladimirs strādāja. Beigu posms bija dramatisks – tēvs un dēls gulēja blakus palātās, jo Vladimiram tika atklāts audzējs galvā. Naktī, kad dēls mira, Valentīns, to nezinot, cēlies augšā un teicis: “Man tur tagad ir jāiet.”

“Slimnīcā palikt viņš vairs nevarēja, tāpēc atgriezās dzīvē ārpus tās. Bet ne uz ilgu laiku, jo atgriezties nebija spējīgs. Tā vectētiņš pamazām izdzisa,” Valentīna Utkina dzīves izskaņā raksturo mazmeita Marina.

Valentīns Utkins aizgāja mūžībā jau pēc Latvijas neatkarības atgūšanas 1995. gadā deviņdesmit gadu vecumā. Lai nebeigtu šo rakstu ar skumjo fināla akordu, vārds Arturam Maskatam: “Atceros, kā vēl sešdesmit septiņdesmit gadu vecumā Valentīns Utkins gāja spēlēt tenisu. Bija ļoti sprauns. Kad viņam bija labs garastāvoklis, vēl septiņdesmit gadu vecumā pa diviem trim pakāpieniem lēca augšā pa kāpnēm. Viņš lidoja!”

Un ne tikai pār pakāpieniem viņš lidoja, bet arī arīzā viscaur savai krāsām bagātajai dzīvei. 🌟

